

TILAK MAHARASHTRA VIDYAPEETH, PUNE
M. A. (PARANGAT) SOCIAL SCIENCES (POLITICAL SCIENCE)
EXAMINATION: MAY – 2026
THIRD SEMESTER

Subject: Social Movements in India (POLMJE-302)

Date: 19/05/2026

Total marks: 100

Time: 2.00 pm to 5.00 pm

Instructions: 1) Attempt all Questions. 2) Figures to the right indicate full marks.
3) Answer should be precise and to the point.

Q. 1) Answer any FOUR of the following questions in 500 words. (60)

1. How social movements create awareness about Constitutional Rights. –Discuss.
2. How does media platforms amplify social movements?
3. What lessons can be learned from the limitations of the 2011 Movement?
4. How does Raja Ram Mohan Roy and Jyotiba Phule contribute to women's empowerment? - Describe.
5. Suggest measures to balance development and environmental protection.
6. Analyse the role of NGOs and civil society in supporting displaced people.

Q. 2) Answer any FOUR of the following questions in 300 words. (40)

1. Examine the Chipko Movement as an early example of eco-feminism.
2. Explain the role of Birsa Munda in tribal resistance against colonial rule.
3. Explain the contribution of communists to the working-class movement.
4. What were the causes of the Non-Brahmin movement in Maharashtra?
5. What role does ideology play in the formation of social movements?
6. Explain the features of identity-based movements with suitable examples.

मराठी रूपांतर

सूचना : १) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे. २) उजवीकडील अंक त्या प्रश्नांचे गुण दर्शवितात.
३) उत्तर तंतोतंत आणि मुद्देसुद असावे.

प्र. १) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे ५०० शब्दात लिहा. (६०)

- १) सामाजिक चळवळी संविधानिक अधिकारांविषयी जनजागृती कशी करतात? चर्चा करा.
- २) माध्यमे सामाजिक चळवळींना कशा प्रकारे बळ देतात?
- ३) २०११ च्या चळवळीच्या मर्यादांमधून कोणते धडे घेता येतात?
- ४) राजा राममोहन रॉय व जोतीबा फुले यांनी स्त्री सक्षमीकरणासाठी केलेले योगदान स्पष्ट करा.
- ५) विकास आणि पर्यावरण संरक्षण यामध्ये समतोल राखण्यासाठी उपाय सुचवा.
- ६) विस्थापित लोकांच्या मदतीत स्वयंसेवी संस्था आणि नागरी समाजाची भूमिका स्पष्ट करा.

प्र. २) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे ३०० शब्दात लिहा. (४०)

- १) चिपको आंदोलन हे पर्यावरणीय स्त्रीवादाचे आरंभीचे उदाहरण म्हणून तपासा.
- २) वसाहतवादी सत्तेविरुद्ध आदिवासी प्रतिकारात बिरसा मुंडा यांच्या भूमिकेचे स्पष्टीकरण करा.
- ३) कामगार चळवळीत कम्युनिस्टांचे योगदान स्पष्ट करा.
- ४) महाराष्ट्रातील ब्राह्मणेतर चळवळीची कारणे कोणती होती?
- ५) सामाजिक चळवळींच्या निर्मितीत विचारसरणीची भूमिका काय असते?
- ६) ओळख-आधारित चळवळींची वैशिष्ट्ये योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.